

Бут Ілля Олександрович,

*к. ю. н., асистент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ТРЕТЕЙСЬКОМУ РОЗГЛЯДІ

Застосування інформаційних технологій в правозастосовній практиці набуває своєї актуальності не тільки в сфері цивільного судочинства, а й у сфері третейського розгляду цивільно-правових спорів. Однак якщо впровадження новітніх технологій в процес розгляду та вирішення справи державним судом стримується певними чинниками (масштабність впровадження, негнучкість законодавства в певних питаннях тощо), то щодо третейського розгляду такі обмеження у Законі України «Про третейські суди» відсутні: фактично, питання застосування інформаційно-телекомунікаційних технологій залишається на вирішення компетентного органу, яким утворено третейський суд, сам склад третейського суду, а також безпосередньо на сторін третейської угоди, які в певних випадках (особливо щодо процедури розгляду спору в третейському суді *ad hoc*) наділені можливістю визначати правила третейського розгляду, які б не суперечили чинному законодавству [1].

Так, наразі не виникає значних складнощів в укладенні третейської угоди в електронній формі із застосуванням електронного цифрового підпису з дотриманням положень Законів України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22 травня 2003 року №851-IV, «Про електронну комерцію» від 3 вересня 2015 року №675-VIII: вони укладаються в тому ж порядку, що і звичайні цивільно-правові угоди, а зазначені законодавчі акти надають неспростовність такій угоді, оскільки юридична сила електронного документа не може бути заперечена виключно через те, що він має електронну форму. В той же час, навіть без електронного цифрового підпису третейська угода вважатиметься укладеною якщо вона укладена шляхом обміну листами, повідомленнями по телетайпу, телеграфу або з використанням засобів електронного чи іншого зв'язку, що забезпечує фіксацію такої угоди.

Щодо безпосередньо третейського розгляду, навіть за відсутності зазначених вище стримуючих факторів стан застосування інформаційно-телекомунікаційних технологій залишається незадовільним. Якщо порівнювати регламенти деяких постійно діючих третейських судів, можна відзначити, що ними не створено передумов для активного використання сторонами мережі Інтернет, електронної пошти тощо під час третейського розгляду спору. Так, регламентами Постійно діючого третейського суду при Асоціації українських банків [2], Постійно діючого третейського суду

Торгово-промислової палати України [3], Постійно діючого третейського суду при Українському національному комітеті Міжнародної торгової палати [4] не передбачено можливості подання позовної заяви в електронній формі, оскільки регламентами закріплено, що датою подачі позовної заяви є день її вручення третейському суду чи дата відправлення позовної заяви поштою відповідно до дати штемпеля поштового відомства місця відправлення. Також Регламентом Третейського суду при Українському національному комітеті Міжнародної торгової палати додатково акцентовано увагу на тому, що позовна заява, відзив (заперечення) на позов, повістка, рішення, ухвала третейського суду направляються стороні лише рекомендованим листом або вручаються особисто під розписку, а всі інші документи і повідомлення можуть бути направлені звичайним листом, або телефаксом, телеграфом, електронною поштою, іншими засобами зв'язку.

В той же час, якщо ж регламентом третейського суду передбачено можливість подачі позовної заяви у електронній формі і створено для цього необхідну технічну можливість, позивач може скористатися наданим правом. В українській третейській практиці відомі випадки не тільки подачі електронного позову, а й третейського розгляду виключно в режимі відеоконференції: Постійно діючий третейський суд при Асоціації «Українська третейська спілка» (м. Одеса) дистанційно розглянув позов Товариства з обмеженою відповідальністю «Торгівельно-виробнича фірма «Інтерон» (м. Київ) до Закритого акціонерного товариства «Акціонерна інвестиційно-фінансова компанія «Укрпривінвест» (м. Київ) та 30 листопада 2009 року виніс рішення у справі, яке було оголошено сторонам в режимі відеоконференції, а потім надіслано засобами поштового зв'язку [5].

Як випливає з цього прикладу, єдиним елементом третейського розгляду, який не може бути повністю замінений електронною формою, є власне третейське рішення, яке відповідно до законодавства підписується складом третейського суду та скріплюється підписом керівника та круглою печаткою юридичної особи – засновника цього постійно діючого третейського суду, а підписи третейських суддів третейського суду ad hoc посвідчуються нотаріально (ч. 2 ст. 46 Закону України «Про третейські суди»). Саме вимога про скріплення третейського рішення печаткою (обов'язковість використання якої у зв'язку з дерегуляцією господарської діяльності значно зростає) та нотаріальне засвідчення підписів унеможливає винесення третейського рішення повністю у електронній формі.

Міжнародний досвід застосування інформаційних технологій під час арбітражного розгляду свідчить про те, що арбітражам надано процедурну автономію у вирішенні питань функціонування електронного документообігу між сторонами та арбітражем. При цьому повинні до-

тримуватися всі засади арбітражної процедури (рівність сторін, безсторонність та конфіденційність арбітражу тощо), оскільки електронний розгляд – це лише форма проведення арбітражу, яка не замінює його сутності [6]. При чому, можливе застосування інформаційно-телекомунікаційних технологій в різноманітних проявах: для повідомлення сторін про дату та час чергового засідання арбітражу можливе розміщення оголошення на веб-сайті суду, надання сторонам доступу до арбітражного рішення, розміщеного на сайті арбітражу, протягом певного строку (однак з метою забезпечення конфіденційності доступ до такої інформації надається виключно сторонам, в порядку, визначеному регламентом чи угодою між сторонами і арбітражем). В той же час, додатковою обставиною, що ускладнює процедуру проведення арбітражу в електронній формі, є необхідність узгодження її особливостей (зокрема, щодо винесення електронного арбітражного рішення) із національним законодавством країни президентства кожної із сторін спору, оскільки саме через особливості внутрішнього законодавства може бути по-різному вирішено питання про визнання та звернення до виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу.

Таким чином, українське законодавство щодо третейського розгляду в частині можливості його функціонування в електронній формі цілком відповідає основним засадам електронного арбітрування, які зустрічаються у міжнародній практиці. Співпадають також і основні перешкоди, які стосуються форми третейського та арбітражного рішень, для яких національним законодавством пред'являються вимоги, виконання яких неможливе у електронній формі (зокрема, щодо скріплення рішення печаткою, нотаріального засвідчення підписів третейських суддів тощо). Для зміни такого становища пропонується доповнити ст. 46 «Вимоги до рішення третейського суду» Закону України «Про третейські суди» частиною третьою такого змісту: «Положення ч. 2 цієї статті не застосовуються до третейських рішень, викладених в електронній формі та підписаних за допомогою електронного цифрового підпису».

Література:

1. Про третейські суди: Закон України від 11 травня 2004 року №1701-IV (із зм. і доп.) // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – №35. – Ст. 412.

2. Регламент постійно діючого Третейського суду при Асоціації українських банків [Електронний ресурс] / Постійно діючий Третейський суд при Асоціації українських банків. – Режим доступу: http://tretsud.aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=10&Itemid=11.

3. Регламент постійно діючого Третейського суду при ТПП України [Електронний ресурс] / Торгово-промислова палата України. – Режим доступу: <http://www.ucci.org.ua/arb/3rdtrib/ua/rules.html>.

4. Регламент постійно діючого Третейського суду при Українському національному комітеті міжнародної торгової палати [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iccuacourt.org/reglament>.

5. Рішення від 30 листопада 2009 року : Постійно діючий третейський суд при Асоціації «Українська третейська спілка» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sud-ua.com/2009/11/30/rishennya-interon-vs-ukrprivinvest>.

6. Course on Dispute Settlement in International Trade, Investment and Intellectual Property : Module 5.9 Electronic Arbitration / United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://unctad.org/en/docs/edmmisc232add20_en.pdf.